

رحم جایگزین: نگاهی بر جنبه‌های مختلف و چالش‌های آن

حمید یوسفی (M.D.)^۱، شهربانو قهاری (Ph.D.)^۲

۱- روان پزشک، کارشناس سازمان پزشکی قانونی استان تهران، تهران، ایران

۲- دکترای روان شناسی بالینی، کارشناس بیمارستان شهید زارع ساری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی مازندران، مازندران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: رحم جایگزین یکی از روش‌های درمان ناباروری در زنانی است که به علل مادرزادی یا طبی، فاقد رحم مناسب برای باروری و حمل جنین هستند. این روش پس از چندین دهه کاربرد در سایر کشورها، در جامعه ما نیز مطرح شده و مورد استفاده قرار گرفته است. با توجه به ویژگی‌های این روش درمانی، چالش‌های اخلاقی، حقوقی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی چندی در زمینه این عمل بروز می‌کند که علاوه بر ایجاد نگرانی برای عموم افراد، ممکن است باعث ایجاد مقاومت در مسئولین و سیاست‌گذاران بخش درمانی گردد. هدف اصلی بررسی حاضر فراهم ساختن شناختی نسبتاً جامع و مفید درباره جنبه‌های مختلف عمل رحم جایگزین در درمان ناباروری و چالش‌های گوناگون آن است تا از بروز مشکلات احتمالی در جامعه پیشگیری شود.

روش بررسی: بررسی حاضر از طریق مرور مقالات، بررسیها و قوانین کشورهای مختلف درباره درمان ناباروری با رحم جایگزین، به طرح مسئله و ارزیابی ابعاد مختلف آن می‌پردازد.

نتایج: با پیشرفت روش‌های درمان ناباروری، کسانی که سابقاً توانایی داشتن فرزند را نداشتند، امروزه امکان این امر را یافته‌اند. از میان این گروه افراد، زنانی که به دلیل بیماری‌های مادرزادی یا در نتیجه اعمال جراحی، فاقد رحمی که توانایی حفظ و زایمان نوزاد را داشته باشد، بوده‌اند می‌توانند از رحم جایگزین برای حمل جنینی که از لقاح تخمک خود و اسپرم همسرشان به وجود آمده، استفاده بکنند. به این ترتیب، زنان دیگری نقش حمل جنین این مادران را قبول می‌کنند. مشخص است که با جدا شدن نقش‌های حمل و زایمان و مادری نوزاد، امکان بروز مسائل و مشکلات متعددی از جنبه‌های حقوقی، اخلاقی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی پیش می‌آید. از نظر حقوقی امکان ادعا نسبت به نوزاد توسط مادران جایگزین مطرح است. از نظر اخلاقی، سلامتی جسمی مادر جایگزین، حقوق و رضایت همسر و فرزندان او و خطرات احتمالی باید در نظر گرفته شود. امکان عوارض روان‌شناختی برای این مادران و خانواده‌های ایشان نباید نادیده گرفته شود. عوارض جامعه‌شناختی و امکان سودجویی از افراد نیازمند و پدید آمدن تجارتی جدید، خطری است که مخالفت گروه‌های بسیاری را برانگیخته است. قوانین و گروه‌های تخصصی در کشورهای مختلف برای بررسی و پیشگیری از مسائل احتمالی در استفاده از رحم جایگزین مورد توجه قرار گرفته‌اند. بررسیها نشان می‌دهد که غالب موارد درمان ناباروری با روش رحم جایگزین بدون عوارض روان‌شناختی و حقوقی خاصی برای نوزاد، والدین اصلی و جایگزین بوده‌اند؛ هر چند که نگرانی‌های جامعه شناختی و احتمال آن که افراد با انگیزه‌های اقتصادی مورد سوء استفاده قرار گیرند، نیازمند توجه است.

نتیجه گیری: به نظر می‌رسد تصویب قوانین و تشکیل کمیته‌های خاص برای بررسی موارد درمان ناباروری با روش رحم جایگزین از بروز عوارض و عواقب احتمالی پیشگیری کند.

کلید واژگان: ناباروری، رحم جایگزین، ابعاد اخلاقی، حقوقی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، مشاوره.

مسئول مکاتبه: حمید یوسفی (M.D.)، سازمان پزشکی قانونی استان تهران، خیابان بهشت، سازمان پزشکی قانونی، تهران، ایران.

پست الکترونیک: yousefiamid@yahoo.com